

India Inc.

Den 7. juli 1991 kørte en kortege af koksgrå fragtvogne ud af den indiske nationalbank med en del af de sidste rester af Indiens guldreserver. Transporten havde kurs mod lufthavnen, hvor guldet – i alt 47 tons – skulle lastes ombord på en flyvemaskine og sendes til kurs mod London, hvor det skulle indsættes i Bank of England som pant mod et massivt IMF lån. At guldet skulle vogtes af den tidligere kolonimagt England var næsten ikke til at bære, men den største ydmygelse var nok, at den ene af bilerne brød sammen på halvvejen og skabte panik i politieskorten.

Selvom operationen blev udført i dybeste hemmelighed, var der alligevel en journalist, der fik nys om sagen. Næste dag kunne man på forsiden af dagbladet *Indian Express* se grynede billeder at guldet, der blev lastet op i bugen på flyveren. Det var et sandhedens øjeblik for de fleste. Mange indere opbevarer en stor del af deres formue i guld, det er et tegn på sand desperation, når familier tvinges til at sælge det fra. Og ganske rigtig, Indiens valutareserver var i bund, der var kun dækning til en enkelt uges import af de vigtigste varer.

Indiens økonomiske deroute var resultatet af årtiers korrupsion, skrankepaveri og politisk enevælde, og ikke mindst et kortvarigt forbrugsorgie i sidste halvdel af 1980'erne, der for alvor drænede valutareserverne. I 1990 blev Indien ramt af to udefrakommende kriser, der knækkede kamelens ryg. Først mistede Indien sin vigtigste handelspartner, da Sovjetunionen gik i opløsning. Dernæst fulgte Saddam Husseins invasion af Kuwait, der udløste den første Golfkrig og sendte oliepriserne i vejret fra 17 til 46 dollars per tønde – især hårdt for Indien, der importerer 80% af sin olie. Krigen sendte også 180.000 indiske Golf-arbejdere på flugt fra Kuwait, og fratog Indien fra yderligere en vigtig valutakilde. Som skyerne samlede sig over indisk økonomi, fik udenlandsindere (*Non*

Residential Indians) kolde fødder, og trak deres dollars ud af indiske konti. Indisk økonomi blev nedgraderet, hvilket sendte lånerenten i vejret. Sideløbende med den økonomiske krise, var det politiske miljø forpestet og polariseret af Ayodhya-striden og Mandal-urolighederne, samt politisk kaos med svage koalitionsregeringer, der ikke evnede at træffe svære beslutninger om hårde reformer. I maj 1991 udskrev Janata-regeringen valg efter blot 16 måneder ved magten.

Det første vendepunkt fandt sted den 21. maj 1991 da Rajiv Gandhi blev myrdet på valg mødet i Tamil Nadu. Drabet sikrede det vingeskudte Kongresparti en kneben sympatisejr. Den tavse og flegmatiske Narasimha Rao blev ny statsminister. Det var de færreste, der havde forestillet sig, at det skulle blive ham, der tog opgøret med Nehrus arv, og gennemføre de mest radikale reformer siden 1950'erne. Men sådan blev det. Bag Raos sfinksagtige ydre gemte sig en sand Machiavelli. Han opbyggede en snæver kreds af loyale støtter, der i al hemmelighed udarbejdede en drejebog for liberaliseringen. Samtidig fik han efterretningstjenesten til at grave sager frem på alle, der lagde forhindringer i vejen for reformerne og den ny regering, så de kunne knægtes efter behov. I de følgende måneder iværksatte regeringen vidtrækkende økonomiske reformer. De gamle statsmonopoler blev ofret på liberalismens alter, handelsbarrierer blev fjernet og bureaukratiet begrænset. Snart spirede en ny dynamisk erhvervssektor frem gennem planøkonomiens snærende bånd.

I løbet af 90'erne oplevede Indien generelt stigende vækstrater. Bangalore blev det globale brand inden for IT-outsourcing. Eksporten voksede tifold og i 2009 opkøbte den indiske nationalbank 200 tons guld. Den økonomiske udvikling skabte øget velstand og flere muligheder for en ny generation af indere, men også større ulighed og mere misundelse.

I det følgende stilles der skarpt på indisk økonomi. Hvad kendetegnede Indiens økonomiske udvikling frem til 1991? Hvad skete der egentlig da Indien liberaliserede sin økonomi? Og

hvor står Indien i dag; hvad er de primære styrker og svagheder og største udfordringer?

Baggårdsproduktion

I september 2015 søgte den offentlige forvaltning i delstaten Uttar Pradesh 368 nye medarbejdere til forefaldende opgaver på laveste løntrin. De kommende medarbejdere skulle lave te, flytte rundt på sagsmapper og løbe ærinder for funktionærerne. De formelle krav begrænsede sig til fem års skolegang og evnen til at cykle. HR-afdelingen fik 2.3 mio. ansøgere, heraf 150.000 med videregående uddannelser og 155 med doktorgrader.

Jobs i den offentlige sektor er i høj kurs; de er relativt vellønnede, næsten umulige at blive fyret fra, og så har de ansatte ret til ferie og løn under sygdom. Og det er en sjældenhed i Indien. Det skønnes, at kun 7% af alle lønmodtagere i Indien befinder sig i den formelle sektor, mens 93% befinder sig i den uformelle. Bønder, daglejere, grønthandlere, gadesælgere, tjenere og taxachauffører får løn efter indsats, og er ikke omfattet af Indiens arbejdsmarkedsregler. Ligeledes består det meste af Indiens private erhvervssektor af små, lavteknologiske virksomheder. 95% af virksomhederne har under fem ansatte, og selvom enkelte af dem er lukrative foretagender, lever de fleste fra hånden til munden. Og modsat tendensen i Vesten, går udviklingen i Indien mod stadig mindre foretagender. Fra 1990 til 2011 faldt det gennemsnitlige antal medarbejdere per virksomhed fra tre til to.

Myndighederne er næppe begejstrede. De uformelle virksomheder betaler sjældent skat, lader hånt om miljø- og byggeregulativer og ansætter løsarbejdere på tvivlsomme vilkår. Alligevel er de afgørende for indisk økonomi, for de egner sig godt til den kaotiske virkelighed, der kendetegner Indien, med vandmangel, hyppige strømsvigt, dårlig infrastruktur og ofte besværlige embedsmænd. De opsuger hovedparten af den voksende arbejdsstyrke og er ofte mere

konkurrencedygtige og innovative end de store virksomheder i den formelle sektor. 40% af Indiens eksport af forarbejdede varer stammer fra de små baggårdsfabrikker.[\[1\]](#)

Liberale meningsdannere peger ofte på de byzantinske arbejdsmarkedsregler som årsagen til Indiens store uformelle sektor. Indien har nogle af verdens mest komplicerede arbejdsmarkedsregler, cirka 100 lovkomplekser, der ofte er selvmodsigende eller forældede. Enkelte af reglerne går helt tilbage til kolonitiden og regulerer antallet af spytbakker i en fabrik, eller stiller krav til tørresnore på arbejdspladsen, så medarbejderne kan hænge deres tøj til tørre under monsunen. Andre regler bringer mindelser om fordums Licence Raj, og forbyder virksomheder med over 100 ansatte at fratræde medarbejdere uden tilladelse fra myndighederne. Jo større virksomhederne bliver, jo flere krav følger, hvorfor indiske virksomheder holder sig små.[\[2\]](#)

Og dermed har reglerne den modsatte effekt end tiltænkt. I stedet for at beskytte medarbejderne, har de ført til, at selv store virksomheder så vidt muligt ansætter løsarbejdere, der er billigere i drift og ikke er omfattet af reglerne. Helst nogen, der kommer langvejsfra, og derfor er sårbare og internt splittede, og sjældent organiserer sig. En undersøgelse viste, at 70% af 14.500 arbejdere fra tre store bilfabrikker, var løsarbejdere, der hurtigt kunne fyres og tjente en fjerdedel af de fastansatte.[\[3\]](#)

En del af de nyeste og største fabrikker fravælger så vidt muligt de mange billige og dårligt uddannede løsarbejdere, og satser i stedet på højteknologiske løsninger, f.eks. Indiens bil- og medicinproducenter, der gør flittig brug af maskiner og robotter. Det skaber gode vækstrater på BNP, men ikke arbejdspladser. Trods statsminister Modis ihærdige anstrengelser, blev der kun skabt 135.000 nye jobs i otte udvalgte sektorer i 2015, mod 1 mio. hvert år i perioden 2009-11. Det er stadig den uformelle sektor, der trækker fra

land i forhold til jobskabelse, men de bringer næppe Indien i front som det nye Kina.[\[4\]](#)

I dag er Indien en industriel pygmæ i forhold til Kina. Fra 1993-2013 voksede Indiens andel af den globale produktion fra 0.9 til 2.0%, vel dybest set en positiv udvikling, bortset fra at Kinas andel i samme periode voksede fra 3% til 24%.[\[5\]](#)

De grundlæggende årsager til Indiens haltende industrielle udvikling debatteres flittigt blandt de lærde. Der synes at herske generel enighed om, at Indiens hang til selvforsyning og "import substitution" bidrog til den ringe præstation, men herefter skilles vandene. De liberale analyser skyder skylden på Nehrus planøkonomi, med alt hvad deraf fulgte fra 1960'erne af bureaukrati og korrupsion, snærende arbejdsmarkedsregler og stærke fagforeninger, elendig infrastruktur, dræbende iværksætttermiljø. Venstreorienterede økonomer fremhæver den manglende udvikling af social infrastruktur – grunduddannelse og folkesundhed – som er en afgørende forudsætning for at omdanne bønder til fabriksarbejdere (se kapitel: *Sociale slagsider*).

[\[1\]](#) Madras Courier, 13/1-2017: *Barbara Harriss White on Demonetisation*.

[\[2\]](#) [Livement.com](#), 27/6-2014: *Spittoons, clotheslines, and the absurdity of Indian labour laws*. The Economist, 21/2-2015: *A chance to fly*. Siddhartha Deb: *The Beautiful and the Damned*, s. 170.

[\[3\]](#) The Economist, 11/5-2013: *Wasting time*.

[\[4\]](#) Firstpost, 15/4-2016: *India's job growth lowest since 2009: Where are the jobs PM Modi?* QZ.com, 27/4-16: *By 2050, India's working-age population will cross one billion. But where are the jobs?*

[\[5\]](#) Boston Consulting Group: *Make in India, turning vision into reality* (November 2014), s. 5.